

Valeriy VLASENKO*, Tetiana TOMA**

**ACTIVITATEA FILIALEI DIN ROMÂNIA A ASOCIAȚIEI UCRAINENE
DE PE LÂNGĂ SOCIETATEA NAȚIUNILOR**

**THE ACTIVITY OF THE BRANCH OF THE UKRAINIAN ASSOCIATION
ATTACHED TO THE LEAGUE OF NATIONS ON THE TERRITORY OF
ROMANIA**

- Abstract -

The Ukrainian political emigration in Europe has occurred following the failure of the national liberation revolutions of 1917-1921. Tens of thousands of Ukrainian soldiers and civilians fled from the path of the Bolsheviks and created political centres in several European states, including Romania. Based on unknown archive sources from Ukraine, the Russian Federation, the Czech Republic and Romania, the present study regards the activity of the Branch of the Ukrainian Association attached to the League of Nations, which operated on the territory of Romania.

The paper follows the process of setting up, organizing and managing the organization of Ukrainian emigrants, which was based on the former soldiers of the Ukrainian People's Republic Army, admitted in several Romanian centres. It especially analyses, the activity of the branch, both externally and in the cultural and educational field.

Keywords: Konstantin Matsievich, Ukrainian emigration, Branch of the Association of Ukrainians attached to the League of Nations, Ukrainian People's Republic.

Procesul de emigrare a ucrainenilor în Europa a început aproape imediat după înfrângerea forțelor de eliberare națională (1917-1921). Zeci de mii de militari și persoane civile, care au participat direct în luptele cu bolșevicii, au fost nevoiți să își părăsească țara din cauza acțiunilor militare, represiunilor, crizei alimentare, confiscării bunurilor și a altor cataclisme sociale. Astfel, în scurt timp, în Austria,

* Sumy State University, Ukraine (v_m_vlas@ukr.net).

** Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (toma.tetiana@gmail.com).

Germania, Polonia, Franța și Cehoslovacia s-au constituit centre politice ale emigrației ucrainene, iar în alte țări de pe continentul european au fost înființate reprezentanțele periferice ale acestora. România a fost un teritoriu intermediar pentru aceste structuri. Emigrația politică ucraineană din România era compusă în cea mai mare parte din foștii militari din armata Republicii Populare Ucrainene (RPU) și membrii grupărilor de răsculați care au traversat frontiera dintre Ucraina și România la sfârșitul anilor 1920-1922. Majoritatea dintre ei au fost internați în centrele speciale din Brașov, Oradea Mare, Făgăraș și alte orașe. În toamna anului 1923, aceste centre au fost desființate, majoritatea emigranților obținând așa-numitele „pașapoarte Nansen”, alții au revenit acasă, repatriindu-se, au emigrat în alte țări sau au devenit cetățeni români.

Diverse aspecte din activitatea emigrației interbelice ucrainene din România au fost deja descrise în literatura de specialitate. Istoriografia recentă cuprinde o serie de volume și articole despre valorile emigrației¹, prizonierii de război și ucrainenii internați în centrele românești², indicatorii cantitativi ai emigrației³, presa emigrației⁴, activitatea Misiunii diplomatice extraordinare a RPU în România⁵ și a

¹ В. Власенко, *Формирование украинской политической эмиграции в Румынии в межвоенный период (первая волна)*, в «Русин», 1/2014, Кишинев, ст. 105-120; В. Власенко, *Вторая волна межвоенной украинской политической эмиграции в Румынии (зима – весна 1920 г.)*, в «Русин», 2/2014, ст. 270-284; В. Власенко, *Третья волна межвоенной украинской политической эмиграции в Румынии (первая волна)*, в «Русин», 4/2014, ст. 99-114 // V. Vlasenko, *Constituirea emigrației politice ucrainene în România în perioada interbelică (primul val)*, în „Rusin” 1/2014, Chișinău, pp. 105-120; V. Vlasenko, *Al doilea val al emigrației politice ucrainene interbelice din România (iarna-primăvara anului 1920)*, în „Rusin”, 2/2014, pp. 270-284; V. Vlasenko, *Cel de-al treilea val al emigrației politice ucrainene interbelice din România*, în „Rusin”, 4/2014, pp. 99-114.

² І. Срібняк, *Обеззброєна, але нескорена: Інтернована Армія УНР у таборах Польщі й Румунії (1921-1924 рр.)*, Київ, вид. ім. Олени Теліги, 1997; М. Павленко, *Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919-1924 рр.)*, Київ, 1999; І. Срібняк, *Українці в Бессарабії та Румунії, 1921-1923 рр. (таборове та позатаборове повсякдення інтернованих вояків Армії УНР)*, в «Русин», 3/2017, ст. 122-136 // I. Sribniak, *Dezarmată, dar neîngenuncheată: Armata internată a Republicii Populare Ucrainene în centrele din Polonia și România (1921-1924)*, Kiev, ed. „Olena Teliga”, 1997; M. Pavlenko, *Prizonierii de război ucraineni și militarii internați în centrele din Polonia, Cehoslovacia și România, 1921-1923 (viața cotidiană din centrele de internare a militarilor din Armata RPU)*, în „Rusin” 3/2017, pp. 122-136.

³ V. Vlasenko, V. Guzun, *Interwar Ukrainian political emigration in Romania (quantitative changes)*, „Analele Universității din Craiova. Istorie”, 1/2017, pp. 51-60.

⁴ В. Власенко, *Українська емігрантська періодика в міжвоєнній Румунії*, в «Русин», 3/2018, ст. 311-327 // V. Vlasenko, *Periodicile emigrației ucrainene din România interbelică*, în „Rusin”, 3/2018, pp. 311-327.

liderilor emigrației politice ucrainene, precum Konstantin Mațievici⁶ și Hnat Porohivski⁷ și altele. Mai puțin cercetat este subiectul organizațiilor emigrației ucrainene din România, care au fost constituite cu scopul de a facilita adaptarea emigranților la noul mediu social și de a-și păstra identitatea națională. În România interbelică a fost formată o rețea extinsă de organizații centrale și locale ale emigranților ucraineni.

Autorii și-au propus analizarea activității primei asociații de acest gen din România - Filiala din România a Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor - Філія Українського товариства Ліги Націй (ФУТЛН).

Subliniem că în prezentul studiu este abordată nu toată emigrația interbelică ucraineană, ci doar cea politică, adică doar acea parte motivată politic, determinată ideologic și care susținea ideea reconstituirii unui stat ucrainean independent și suveran sub orice formă.

Comparativ cu țările vecine, Bulgaria și Iugoslavia, unde ucrainenii au ajuns cu trupele albgardiștilor Denikin și Vranghel, în România au fost create condiții mult mai prielnice pentru apariția organizațiilor de emigranți. Un aport deosebit la constituirea acestor condiții l-a avut șeful misiunii diplomatice a RPU de la București (1919-1923), profesorul Konstantin Mațievici⁸, participant activ al revoluției ucrainene din perioada anilor 1917-1921, fost ministru al afacerilor externe al RPU și bun prieten cu Semion Petliura⁹. Mațievici a fost nu doar inițiatorul, dar și liderul câtorva organizații ale ucrainenilor din România. După încetarea activității misiunii de la București diplomatul ucrainean s-a stabilit în Cehoslovacia din anul 1925, dar a vizitat România de repetate ori, fiind considerat în continuare un adevărat lider al emigrației. Pe de altă parte, autoritățile române

⁵ V. Vlasenko, T. Toma, *Misinea diplomatică extraordinară a Republicii Populare Ucrainene în România*, în Revista Transilvania, Sibiu, 9/2018, pp. 89-96.

⁶ V. Vlasenko, V. Guzun, *Konstantin Mațievici omul de știință și diplomatul ucrainian*, „Caiete diplomatice“, București, 3/2015, pp. 20-45.

⁷ В. Власенко, О. Сапсай, *До історії ОУН в Румунії (за матеріалами архівно-слідчої справи Г. Порохівського)*, в «Сумська старовина», XLVII/2015, ст. 53-62 // V. Vlasenko, O. Sapsai, *Despre istoria Organizației Naționalistilor Ucrainenii din România (din documentele dosarului de anchetă al lui Hnat Porohivski)*, în „Sumska starovîna”, XLVII/2015, pp. 53-62; V. Guzun, V. Vlasenko (editori), *Anchetat de Smerș: Asul SSI și liderul emigrației ucrainene din România în dosarele SBU*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.

⁸ V. Vlasenko, T. Toma, *op.cit.*, pp. 89-96.

⁹ Semion Petliura a condus activitățile guvernului în exil al Republicii Populare Ucrainene la Paris.

distingeau emigrația ucraineană de cea rusă și o tratau într-o manieră favorabilă, considerând-o un potențial aliat în confruntarea cu Rusia bolșevică¹⁰.

După închiderea centrelor de internare, membrii acestei comunități au avut posibilitatea să se stabilească oriunde în țară. Principalul criteriu în alegerea unui loc de reședință a fost partea materială - oportunitatea de a lucra și de a câștiga mijloace de subsistență. În locurile cu o concentrare mai mare de emigranți au fost create mai multe instituții de tip asociativ.

Primele organizații informale ale ucrainenilor din România interbelică au apărut încă în centrele de internare ale militarilor armatei RPU și ale civililor din țara vecină. Acestea erau organizate sub forma diverselor societăți și cercuri cultural-educative, dar nu erau înregistrate din punct de vedere juridic. Autoritățile române recunoșteau aceste organizații, întrucât le considerau funcționale doar pe perioada existenței centrelor de internare.

Prima organizație oficială a emigrației ucrainene din România, statutul căreia a fost aprobat de către autoritățile locale, a fost Filiala Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor (în continuare Filiala). Guvernul refugiat al RPU¹¹ vedea colaborarea cu Societatea Națiunilor de la Geneva ca un aspect important al activității pe plan extern, deoarece această instituție aborda problema ucraineană la nivel internațional. În iunie 1922 Asociația ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor cu sediul la Viena¹² a aderat la Uniunea Asociațiilor Internaționale pentru Societatea Națiunilor. În pofida afișării unei neutralități formale, această Uniune era o platformă cu activitate internațională, prin intermediul căreia guvernul RPU din exil își desfășura politica externă.

În vara anului 1922 Consiliul director al Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor a adresat comunităților ucrainene din diverse țări propunerea de a crea filiale și secții locale ale organizației. Astfel, printre primele filiale create a fost cea din România. Pe 21 septembrie 1922, în incinta misiunii diplomatice

¹⁰ Tetiana Toma, *Relațiile diplomatice româno-ucrainene în perioada anilor 1917-1923*, Teză de doctorat susținută în 2017, coordonator științific prof. univ. dr. Radu Carp, Universitatea din București, p. 36.

¹¹ În urma ocupației bolșevice a teritoriului ucrainean, Guvernul Republicii Populare Ucrainene a fost evacuat parțial (la sfârșitul anului 1919), iar la sfârșitul anului 1920 în întregime în orașul Tarnów din Polonia.

¹² Установчі документи (положення та статут) УТЛН див.: Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО), ф. 269, оп. 1, спр. 198, арк. 32-33зв; // Actele statutare ale Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor, vezi Arhivele centrale de stat ale organizațiilor social-politice din Ucraina (TSDAGO), Fond 269, inv. 1, dos. 198, f. 32-33 verso; Národní archiv České republiky (NAČR), f. «Ukrajinske muzeum v Praze», kart. 11, inv. № 287.

ucrainene a RPU din București a avut loc o întâlnire a grupului de inițiativă pentru înființarea unei filiale în capitala României și deschiderea unor reprezentanțe în provincie. Membrii noii organizații erau obligați să plătească o cotizație lunară de 5 lei sau 60 de lei pe an¹³.

Pe 1 octombrie 1923, la sediul misiunii diplomatice a avut loc adunarea constitutivă a Filialei, condusă de către Konstantin Mațievici. În numele grupului de inițiativă a fost citit statutul, Mațievici fiind ales președinte al Filialei, Vasıl Trepke a devenit adjunctul președintelui, Dmîtro Herodot secretar, Oleksandr Dolîniuk trezorier, Denis Maer-Mihalskîi și Mîkola Iaroș membri. Secretariatul filialei era asigurat de către Nina Trepke și Antonina Ivașina¹⁴. Ulterior, în componența consiliului a fost cooptat compozitorul ucrainean și dirijorul Mykola Boicenko. La începutul lunii octombrie 1922 Filiala număra 33 de membri. Conform statutului acesteia, principalele direcții de activitate constau în: informarea străinilor prin intermediul presei despre evenimentele mișcării de eliberare națională a ucrainenilor, stabilirea relațiilor cu politicieni și reprezentanți ai diverselor organizații socio-profesionale, culturale, religioase etc. Alte puncte importante pe agenda filialei erau propagarea diferențelor antropologice, etnografice și economice dintre ucraineni și ruși, abordarea problemei ucrainenilor din Galiția de Est ocupată de polonezi, reducerea înarmării Rusiei, foametea din Ucraina, editarea unei serii de broșuri de propagandă etc¹⁵.

Pe 5 decembrie 1922 conducerea Filialei din România a transmis celor mai importanți reprezentanți ai emigrației ucrainene solicitarea de a înființa secții locale ale acesteia. Propuneri în acest sens le-au fost făcute lui Vasili Poplavschi de la Chișinău, colonelului Demid Antonciuc de la Cernăuți, locotenentului Huțuleac din Hotin, sotnicului Ivan Nesterenco din Oradea, lui Oleksandr Koreaț din Tecuci, doctorului Mortirii Galîn din Cetatea Albă, lui Ilcu Gavriiliuc (Șabo), grupurilor conduse de Zaporijcenko, Petro Gorbuniv, Omelean Cernețicîi și Mitrofan Iacovenco din București. A fost luată decizia ca 24% din veniturile Filialei să fie transferate Consiliului director al Asociației ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor de la Viena, iar 10% din venituri să fie distribuite pentru necesități excepționale. S-a abordat și problema înființării la București a unui periodic editat în

¹³ ЦДАБО, ф. 4465, оп. 1, спр. 10, арк. 27-27зв. // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 10, f. 27-27verso.

¹⁴ ЦДАБО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 126-127 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 126-127.

¹⁵ ЦДАБО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 115-116, 119 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 115-116, 119.

limbile ucraineană și franceză, misiunea diplomatică ucraineană contribuind financiar cu 2820 de lei¹⁶.

Totodată, a fost luată decizia întăririi legăturilor cu filialele similare din alte țări de a face schimb de informații și procese verbale emise de consiliile directoare aferente, pentru o mai bună coordonare și pentru stabilirea agendei unui viitor congres al Uniunii Asociațiilor Internaționale pentru Societatea Națiunilor ce urma să se desfășoare în iunie 1923¹⁷. Konstantin Mațievici a prezentat un raport despre situația internațională a Ucrainei, despre evenimentele de pe teritoriile ucrainene ocupate și despre emigrația ucraineană, a propus constituirea unei comisii pentru marcarea celei de-a 5-a aniversări a independenței și editarea unui buletin informațional (săptămânal) al Filialei din România. Dmîtro Herodot (Ivașîn), un cunoscut jurnalist din rândurile emigrației ucrainene, a fost desemnat redactor-șef¹⁸.

Cu ocazia zilei independenței Ucrainei, marcată pe data de 22 ianuarie, a fost editată o broșură jubiliară care conținea principalele etape din lupta ucrainenilor pentru statalitate și portretele fruntașilor revoluției ucrainene¹⁹. Cu această ocazie a fost tipărit și primul număr al buletinului biroului de presă al Misiunii diplomatice ucrainene din România²⁰. În ajunul sărbătorii conducerea Filialei a convenit cu preotul bisericii de pe lângă Ambasada Bulgariei din România pentru organizarea în incinta bisericii a unei slujbe religioase. Însă în scurt timp, la indicațiile ambasadorului bulgar, preotul a refuzat înțelegerea în pofida tuturor demersurilor lui Konstantin Mațievici²¹. Emigranții au sărbătorit ziua independenței Ucrainei la sediul misiunii diplomatice ucrainene din București. Acțiunea a început cu citirea textului celei de-a IV-a proclamații a Radei Centrale Ucrainene²², apoi corul ucrainean a cântat versurile „Zapovit” („Testamentul”) de poetul național Taras Șevcenko și imnul național „Încă nu a murit Ucraina”. La finalul manifestării a fost

¹⁶ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 57-58 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 57-58.

¹⁷ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 59 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 59.

¹⁸ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 65. Більш докладно про Дмитра Геродота див.: В. Власенко, *Публікації Дмитра Геродота на сторінках паризького тижневика «Тризуб»*, в «Вісник Центрального державного архіву зарубіжної україніки», Київ, 1/2012, ст. 97-108 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 65. Despre Dmîtro Herodot vezi și: V. Vlasenko, *Publicațiile lui Dmîtro Herodot în paginile săptămânalului parizian „Trizub”*, în „Revista Arhivelor”, Kiev, nr.1/2012, pp. 97-108.

¹⁹ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 66 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 66.

²⁰ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 51-52 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 51-52.

²¹ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 53 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 53.

²² IV-a proclamație a Radei Centrale din 22 ianuarie 1918 prin care Ucraina și-a declarat independența față de fostul Imperiu Rus.

dat citirii Universalul (proclamația) guvernului RPU din exil. Astfel de festivități au mai fost organizate la Bacău, Giurgiu și Chișinău²³.

Pe 15 iulie 1923 a fost publicată declarația Filialei referitoare la recunoașterea suveranității Poloniei asupra teritoriului Galiției de Est. Potrivit textului declarației, decizia a fost adoptată cu „încălcarea principiului autodeterminării popoarelor, adică al principiului declarat de statele Antantei drept scop principal în luptele de eliberare”. Autorii susțineau că drepturile populației din Galiția de Est au fost încălcate, deoarece nu a fost organizat un referendum sau o sondare a opiniei locuitorilor. Decizia, conform declarației, va duce la „izbucnirea unor noi focare de instabilitate în Est și va complica și mai mult reglementarea problemei”²⁴. Filiala din România și-a manifestat protestul hotărât împotriva unei decizii considerate nedrepte. Misiunea diplomatică ucraineană de la București a trimis o notă cu un conținut similar în numele emigrației ucrainene către ambasadele Angliei, Italiei, SUA, Franței, Japoniei și către Ministerul afacerilor străine al României²⁵.

Filiala a stabilit relații de colaborare cu organizațiile care militau penstru restabilirea Ucrainei independente – Comitetul central ucrainean din Polonia, Reprezentanța parlamentară a Volânului, Holmșcinei și regiunii Pidliașia cu sediul în Varșovia, cu guvernul Republicii Populare Ucrainene din exil, cu Comitetul civic ucrainean din Praga, echipa de redacție a ziarului „Nova Ucraina” din Praga, cu organizații culturale și civice din Viena, Sofia, Berlin și Munchen, cu Uniunea organizațiilor ucrainene din America și altele.

La un an de la înființarea Filialei numărul membrilor a ajuns la 400 de persoane²⁶.

²³ Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ), ф. 1, оп. 2, спр. 7, арк. 1-4 // Central State Archives of Foreign Archival Ukrainica (TSZADU), Fond 1, inv.2, dos. 7, f. 1-4.

²⁴ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 41-41зв // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 41-41 verso.

²⁵ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 25зв-26 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 157, f. 25 verso-26.

²⁶ *Перший З'їзд української еміграції в Польщі. Персональний склад з'їзду*, в «Трибуна України», Варшава, 5-7/1923, ст. 140; Н. Сидоренко, *Національно-духовне самоствердження: У 3 ч. Ч. 2: Преса інтернованих українці та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет, 1919-1924 рр.)*, Київ, 2000, ст. 227-228 // *Prima reuniune a emigrației ucrainene din Polonia. Componenta nominală a congresului*, în „Tribuna Ucrainei”, Varșovia, 5-7/1923, p. 140; N. Sidorenko, *Autodeterminarea național-spirituală: în 3 volume, vol. 2: Presa ucrainenilor internați și a emigrației civile (Cehia, Polonia, România, Egipt, 1919-1924)*, Kiev, 2000, pp. 227-228.

În septembrie 1923, după încetarea activității misiunii diplomatice ucrainene de la București, a fost înființat Comitetul civic de ajutorare a ucrainenilor din România. În acest context activitatea Filialei s-a concentrat în cea mai mare parte pe manifestări culturale și educaționale. Aceasta susținea material editurile, studenții, organiza prelegeri publice de literatură ucraineană, istorie, politică, economie, medicină²⁷. Filiala a început publicarea în România a revistei „Obiednannia” („Unirea”)²⁸ și a săptămânalului „Taborovii vistnîk” („Ziarul centrului de internare”)²⁹ al militarilor internați la Făgăraș.

Colaborarea cu Consiliul director al Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor a continuat, dar după o anumită perioadă de timp, din cauza pesimismului conducătorilor, a problemelor financiare și a lipsei cadrelor aceasta a încetinit, iar ulterior a fost stopată definitiv³⁰. Konstantin Mațievici era îngrijorat de zvonurile conform cărora Ucraina sovietică intenționa să adere la Uniunea Asociațiilor Internaționale pentru Societatea Națiunilor și a propus reanimarea activității Asociației Ucrainenilor la nivel european prin participarea la congresul Uniunii pentru Societatea Națiunilor, programat la Lion în perioada 29 iunie-4 iulie 1924. Dar delegații ucraineni nu au ajuns la această reuniune din lipsă de resurse financiare³¹.

Activitatea Asociației Ucrainene de pe lângă Societatea Națiunilor, care avea sediul la Viena, a încetinit în anul 1925, iar odată cu aceasta și Filiala din România devenea tot mai puțin activă. Dacă în perioada anilor 1922-1923 ședințele consiliului director aveau loc în fiecare săptămână, în anul 1924 liderii se întruneau de o dată sau de două ori pe lună, iar ulterior nu au mai avut nicio reuniune.

Pe 26 mai 1926 la București a ajuns vestea asasinării lui Semion Petliura la Paris³². În seara aceleiași zile a avut loc o reuniune a emigrației ucrainene la care a fost luată decizia înființării Comitetului de comemorare a lui Semion Petliura, iar la

²⁷ С. Наріжний, *Українська еміграція: Культурна праця української еміграції 1919-1939*, ВиЛ. ім. Олени Теліги, Київ, 1999, ст. 123-124 // S. Narijnii, *Emigrația ucraineană: Activitatea culturală a emigrației ucrainene 1919-1939*, Ed. Olena Teliga, Kiev, 1999, pp. 123-124.

²⁸ Государственный архив Российской Федерации, ф. Р-9145, оп. 1, д. 369, л. 1-1об. // Arhivele de stat ale Federației Ruse, Fond P-9145, inv. 1, dos. 369, f. 1-1 verso.

²⁹ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 16 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 157, f. 16.

³⁰ С. Петлюра., *Статті. Листи. Документи*, Т. IV, Київ, 2006, ст. 593 // S. Petliura *Articole, Scrisori. Documente*, vol. IV, Kiev, 2006, p. 593.

³¹ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 23 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 9, f. 23.

³² Petliura a fost asasinat la Paris de anarhistul evreu Sholom Schwartzbard. În timpul procesului avocatul lui Schwartzbard a susținut că acesta din urmă a răzbunat moartea victimelor promururilor din Ucraina.

Paris a fost trimisă telegrama cu propunerea de a depune la mormântul atamanului Petliura o coroană de flori din partea emigrației ucrainene din România. Au fost declarate 40 de zile de doliu și oficiate slujbe de pomenire. Pe lângă comemorarea lui Petliura în România, noul comitet intenționa să înființeze o fundație de eliberare a Ucrainei³³.

În mai 1927 membrul Filialei din România, O. Dolîniuc, și reprezentantul ministrului de război al Republicii Populare Ucrainene în Balcani, V. Filipovîci, au discutat cu emigranții din diverse state despre înaintarea la congresul Uniunii Asociațiilor Internaționale pentru Societatea Națiunilor din 24-31 mai 1927 de la Berlin a unui memorandum privind mențiunea în „pașapoartele Nansen” a naționalității ucrainene în loc de cea „rusă”³⁴. Konstantin Mațievici, în calitate de președinte al Comitetului de ajutorare a ucrainenilor din România a depus eforturi pentru ca reprezentanții României la Societatea Națiunilor și din secretariatul Înaltului comisar pe problemele refugiaților să susțină demersurile emigranților ucraineni. Astfel, la începutul anului 1929 la una din ședințele comitetului consultativ Fridtjof Nansen a declarant că este împotriva separării ucrainenilor de restul emigrației fostului Imperiu Rus. La această propunere Constantin Antoniadă, reprezentantul României la Societatea Națiunilor, i-a susținut pe ucraineni. În memoriile sale, ministrul afacerilor externe al RPU, Oleksandr Șulghin, a remarcat eforturile lui Mațievici în explicarea problemei ucrainene în fața diplomaților români³⁵.

Pe 20 martie 1932 la ședința Comitetului Europei de Est din cadrul Uniunii Asociațiilor Internaționale pentru Societatea Națiunilor ministrul ucrainean de externe din exil Oleksandr Șulghin a prezentat situația economică și politică din Ucraina ocupată de către bolșevici și făcea trimitere deseori la rapoartele trimise de către misiunea diplomatică din România. Șulghin a vorbit și despre criza ucrainenilor de la Nistru, care se refugiau în număr mare în România, unii fiind împușcați de bolșevici când treceau Nistrul. Ministrul ucrainean solicita abordarea problemei refugiaților ucraineni la consiliul Societății Națiunilor, iar senatorul român Ion Pillat și a deputatul Crăciun au susținut această propunere³⁶.

³³ ЦДАВО, ф. 4452, оп. 1, спр. 2, арк. 111 // TSDAVO, Fonf 4452, inv. 1, dos. 2, f. 111.

³⁴ ЦДАГО, ф. 269, оп. 2, спр. 268, арк. 80ЗВ-81 // TSDAGO, Fond 269, inv. 2, dos. 268, f. 80 verso-81.

³⁵ Tetiana Toma, *Relațiile diplomatice româno-ucrainene în perioada anilor 1917-1923*, Teză de doctorat susținută în 2017, coordonator științific: prof. univ. dr. Radu Carp, Universitatea din București, p. 129.

³⁶ Tetiana Toma, *op.cit.*, p. 139.

În anul 1933, cu ocazia celei de-a zecea aniversări de la prima conferință a emigrației ucrainene din România în săptămânalul parizian „Trîzub” („Tridentul”) a fost publicat un articol, în care era menționat că, după înființarea Filialei Asociației Ucrainene, „emigrația din România a devenit o tribună de importanță internațională de la care delegații acesteia au făcut declarații importante pentru membrii comunității”³⁷.

Din punct de vedere cultural, Filiala din România s-a manifestat alături de alte organizații ale ucrainenilor din România prin participarea la diverse evenimente dedicate comemorării sau aniversărilor personalităților culturii ucrainene. Prima manifestare dedicată lui Șevcenko a avut loc pe 18 martie 1923 la București cu participarea lui Zamfir Arbore. Profesorul român a ținut un discurs în limbile română și ucraineană despre viața și creația lui Taras Șevcenko. La manifestare au participat reprezentanți ai corpului diplomatic, deputați ai Parlamentului de la București, profesori și jurnaliști³⁸. În anul următor sărbătoarea dedicată lui Taras Șevcenko a avut loc în incinta gimnaziului bulgar, prezentă fiind și cântăreța Operei Române, Elena Drăgulescu-Stinghe³⁹. La aniversarea a 40 de ani de creație a scriitoarei Olga Kobîleanska, marcată la Cernăuți, au participat și delegați ucraineni de la București. Însă din cauza morții subite a prim-ministrului României Ion I. C. Brătianu, manifestarea a fost amânată pentru o data mai târzie⁴⁰.

În concluzie, Filiala Asociației Ucrainene de pe lângă Societatea Națiunilor a avut un rol important în coagularea emigrației ucrainene din România, în constituirea organizațiilor acesteia și în stabilirea relațiilor cu conducerea Asociației Ucrainenilor de pe lângă Societatea Națiunilor și filialele acesteia din alte țări. Majoritatea funcțiilor Filialei au fost preluate de către Comitetul civic pentru ajutorarea emigrației ucrainene din România imediat după înființarea acestuia, Filiala concentrându-se în special pe susținerea activităților culturale și educaționale.

³⁷ Д. Геродот, *На службі українській справі (Про українську еміграцію в Румунії)*, в «Тризуб», 30-31/1933, ст. 24 // D. Herodot, *În slujba chestiunii ucrainene (Despre emigrația ucraineană din România)*, în „Trîzub”, pp. 30-31.

³⁸ ЦДАВО, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 3 // TSDAVO, Fond 4465, inv. 1, dos. 157, f. 3.

³⁹ NAČR, f. Ukrajinské muzeum v Praze, cart. 81, inv. № 964.

⁴⁰ *До ювілею Ольги Кобилянської (Лист з Румунії)*, в «Тризуб», 1/1928, ст. 36-37 // *La jubileul Olgăi Kobîleanska* (Scrisoare din România), în „Trîzub”, nr. 1/1928, pp. 36-37.